

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
Кафедра теорії і методики початкової освіти

СИЛАБУС
нормативного освітнього компонента
ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА
ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ
підготовки бакалавра
спеціальності 013 Початкова освіта
освітньо-професійної програми Початкова освіта

Сyllabus освітнього компонента «ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ» підготовки *бакалавра*, галузі знань *01 Освіта / Педагогіка*, спеціальності *013 Початкова освіта*, за освітньо-професійною програмою *Початкова освіта*

Розробник: О.В.Гончарук, професор кафедри теорії і методики початкової освіти, доктор педагогічних наук

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми

Вітюк В. В.

Сyllabus освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри теорії і методики початкової освіти
протокол № 1 від 31 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри

Пріма Р. М.

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма здобуття освіти	01 Освіта / Педагогіка 013 Початкова освіта Початкова освіта Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Нормативна дисципліна
Кількість годин/кредитів: 150/5		Рік навчання – 1
		Семестр – 1
ІНДЗ: немає		Лекції – 40 год
		Практичні (семінарські) – 32 год Лабораторні – Індивідуальні –
		Самостійна робота – 68 год
		Консультації – 10 год
		Форма контролю: екзамен
Мова навчання: українська		

II. Інформація про викладача

ППП Гончарук Ольга Валеріївна
 Науковий ступінь доктор педагогічних наук
 Вчене звання доцент
 Посада професор кафедри теорії і методики початкової освіти
 Контактна інформація (050)339-83-30, Olga18092006@gmail.com
 Дні занять <http://94.130.69.82/cgi-bin/timetable.cgi>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація

Освітній компонент (ОК) «Загальна педагогіка та історія педагогічної думки» здобувачі вищої освіти спеціальності «Початкова освіта» вивчають на першому курсі у першому семестрі. ОК присвячений ознайомленню з теоретичними основами загальної педагогіки та історії педагогічної думки. У результаті вивчення ОК здобувачі дізнаються про суть і структуру процесу виховання, особливості, принципи, закономірності, методи і форми його організації; сутність процесу навчання, основні ланки процесу засвоєння знань, змісту освіти, принципи, методи, форми організації навчального процесу, способи перевірки і оцінки навчальних досягнень; наукові основи управління закладами освіти.

Освітній компонент сприяє формуванню загальної та педагогічної культури здобувачів освіти, усвідомленню мети виховання і навчання відповідно до поставлених цілей; спрямуванню майбутнього фахівця на творчу діяльність та самореалізацію особистості.

2. Пререквізити. Попередні освітні компоненти, на яких базується вивчення ОК – «Психологія загальна», «Вступ до педагогічної професії».

Постреквізити. Освітні компоненти для вивчення яких потрібні знання і уміння з ОК «Загальна педагогіка та історія педагогічної думки»: «Основи науково-педагогічних досліджень», «Порівняльна педагогіка», «Основи педмайстерності та творчості вчителя», фахові методики початкової освіти.

3. Мета і завдання освітнього компонента

Мета і завдання освітнього компонента «Загальна педагогіка та історія педагогічної думки» – сформувати у здобувачів освіти цілісну систему знань про суть і структуру педагогічного процесу, особливості, закономірності та принципи, методи і форми його організації. Забезпечити фахову підготовку з основ педагогіки, сприяти практичному оволодінню основними педагогічними категоріями та поняттями, сформувати професійні уміння та навички.

Завдання ОК – розвиток педагогічного мислення здобувачів освіти, здатності до аналітичного осмислення педагогічної дійсності, навчання їх творчим підходам до визначення педагогічних дій у нестандартних педагогічних ситуаціях, формування уміння приймати найбільш вдалі рішення у відповідності до педагогічних закономірностей, принципів виховання і навчання. У процесі вивчення освітнього компонента здобувачі освіти оволодівають знаннями, уміннями й навичками, які знадобляться в майбутній професійній діяльності.

4. Результати навчання (компетентності)

Інтегральна компетентність (ІК)	Здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі початкової освіти з розумінням відповідальності за свої дії.
Загальні компетентності (ЗК)	<i>Загальні компетентності, визначені Стандартом вищої освіти</i> ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК-4. Здатність працювати в команді. ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми. ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо. <i>Загальні компетентності, визначені ЗВО</i> ЗК-9. Здатність здійснювати здоров’язбережувальну діяльність в освітньому закладі та створювати психолого-педагогічні умови для психосоціальної підтримки розвитку і навчання дітей в умовах надзвичайних ситуацій на основі усвідомлення цінності життя та здоров’я учасників освітнього процесу. ЗК-10. Здатність безпечно та ефективно застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в майбутній професійній діяльності, зокрема в умовах дистанційного навчання, в особистісному розвитку та життєвих ситуаціях.
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)	<i>Спеціальні (фахові) компетентності, визначені Стандартом вищої освіти</i> СК-1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово. СК-2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності. СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров’язбережувальної,

	<p>громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.</p> <p>СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій.</p> <p>СК-7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.</p> <p>СК-9. Здатність до різних видів оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти на засадах компетентнісного підходу.</p> <p>СК-10. Здатність до професійно-педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами.</p> <p><i>Спеціальні (фахові) компетентності, визначені ЗВО</i></p> <p>СК-13. Здатність забезпечувати освітній процес, використовуючи педагогічний досвід учителів початкових класів Волинської області, та запроваджуючи інноваційні підходи та технології навчання освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти.</p> <p>СК-14. Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності, визначати індивідуальні професійні потреби, умови та ресурси для безперервного професійного розвитку впродовж життя.</p>
--	--

7 – Програмні результати навчання

Програмні результати, визначені Стандартом вищої освіти

ПРН-01	Організовувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.
ПРН-02	Управляти складною професійною діяльністю та проєктами в умовах початкової школи, виробляти та ухвалювати рішення в непередбачуваних робочих та навчальних контекстах.
ПРН-03	Критично оцінювати достовірність та надійність інформаційних джерел, дотримуватися юридичних і етичних вимог щодо використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у перебігу педагогічної діяльності в початковій школі.
ПРН-04	Спілкуватися із професійних питань засобами державної та іноземної мов в усній та письмовій формах, застосовувати в освітньому процесі прийоми збагачення усного й писемного мовлення молодших школярів.
ПРН-05	Організовувати освітній процес із використанням цифрових технологій та технологій дистанційного навчання молодших школярів, розвивати в учнів навички безпечного використання цифрових технологій та сервісів.
ПРН-06	Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми.

ПРН-07	Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання.
ПРН-08	Організовувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування.
ПРН-10	Використовувати в освітній практиці різні прийоми формувального, поточного і підсумкового оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами.
ПРН-11	Збирати, інтерпретувати та застосовувати дані у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності.
ПРН-12	Застосовувати методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей в стандартних і нестандартних ситуаціях професійної діяльності в початковій школі, оцінювати результативність їх застосування.
ПРН-13	Організовувати освітній простір з дотриманням принципів універсального дизайну, безпечно, проектувати навчальні осередки у класі спільно з молодшими школярами з урахуванням їхніх вікових особливостей, інтересів і потреб, забезпечувати дотримання вимог безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, створювати психологічно комфортні умови освітнього процесу.
ПРН-14	Забезпечувати індивідуальний і диференційований розвиток здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей.
ПРН-16	Використовувати основні техніки спілкування з дорослими людьми, різні форми та засоби комунікації з батьками, колегами, іншими фахівцями з метою підтримки здобувачів у освітньому процесі початкової школи, керувати педагогічним і професійним розвитком осіб та груп.
<i>Програмні результати, визначені ЗВО</i>	
ПРН-17	Здійснювати проектування цілісного освітнього процесу в початковій школі, створювати сприятливі умови для виховання базових духовних цінностей, соціально-значущих якостей особистості, розвитку soft skills в усіх учасників освітнього процесу, застосовуючи традиційні та інноваційні підходи до навчання, сучасний педагогічний досвід, освітні практики відповідно до Концепції НУШ та викликів сьогодення.
ПРН-18	Укладати особистісну траєкторію безперервного професійного розвитку майбутнього вчителя початкових класів та впроваджувати її для успішної самореалізації, самовдосконалення та кар'єрного зростання як педагога Нової української школи.

Soft skills

- комунікативні уміння й навички – готовність до вільної комунікації з учасниками освітнього процесу, вміння аргументувати, переконувати та захищати власні думки й переконання;

- аналітичне та критичне мислення – вміння/здатність знаходити і структурувати матеріал, встановлювати взаємозв'язки між окремими елементами, визначати головну та другорядну інформацію;

- когнітивна гнучкість – здатність швидко адаптуватися до змін, успішно вирішувати нові виклики, проблеми;

- емоційний інтелект – ментальні здібності, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій, емоцій навколишніх (дітей, батьків, колег) та вміння керувати емоціями;

- креативність, оригінальність та ініціативність – здатність генерувати інноваційні ідеї, знаходити оригінальні творчі рішення, вміння вільно мислити;

- вміння працювати в команді – налагоджувати ефективну співпрацю в групі, мікрогрупі для досягнення спільної мети;

- лідерські якості – сукупність умінь, навичок, рис характеру, визнання високих результатів у діяльності, що забезпечують успіх.

4. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекції	Практ.	Лабор.	Самост. робота	Конс.	*Методи навчання	**Форми, методи оцінювання/ Бали
Змістовий модуль 1. Загальні основи педагогіки. Дидактика								
Тема 1. Педагогіка як наука, предмет та основні категорії. Предмет і завдання дидактики.	5	2			3		РП, ПС, Б, РІД, РІВ	УЮ/ ПЮ,МСО
Тема 2. Процес навчання його закономірності та принципи навчання	5	2			3		РП, ПС, Б, РІД	УЮ/ ПЮ, ПФО
Тема 3. Зміст сучасної загальної середньої освіти	7	2	2		3		РП, ПС, Б, РІД, РІВ	УЮ/ ПЮ, УФО,Т 2,5
Тема 4. Методологічні підходи в педагогіці..	7	2	2		3		РП, ПС, Б, РІД	УЮ/ ПЮ, ПФО 2,5
Тема 5. Загальні методи, прийоми і засоби навчання	9	2	2		3	2	РП, ПС, Б, РІД, РІВ	УЮ/ ПЮ, УФО 2,5
Тема 6. Форми організації навчання	7	2	2		3		РП, ПС, Б, РІД, РІВ	УЮ/ ПЮ, ПФО 2,5
Тема 7. Система контролю і оцінювання результатів навчання учнів	7	2	2		3		РП, ПС, Б, РІД, РІВ	УЮ/ПЮ, УФО,Т 2,5
Разом за змістовим модулем 1	47	14	10		21	2		12,5
Змістовий модуль 2. Теорія виховання. Школотзнавство								
Тема 1. Суть процесу виховання. Принципи виховання.	7	2	2		3		РП, ПС, Б, РІД, РІВ	УЮ/ ПЮ, ПФО 2,5
Тема 2. Методи і форми виховання.	7	2	2		3		РП, ПС, Б, РІД	УЮ/ПЮ, УФО 2,5
Тема 3. Основні напрями виховання.	7	2	2		3		РП, ПС, Б, РІД	УЮ/ ПЮ, ПФО 2,5
Тема 4. Позакласна виховна робота. Виховна робота класного керівника	9	2	2		3	2	РП, ПС, Б, РІД, РІВ	УЮ/ ПЮ, ПФО 2,5

Тема 5. Основи сімейного виховання, взаємодія школи і сім'ї.	5		2		3		РП, ПС, Б, РІД, РІВ	УІО/ ПІО, ПФО 2,5
Тема 6. Основні напрями діяльності класного керівника.	7	2	2		3		РП, ПС, Б, РІД, РІВ	УІО/ ПІО, ПФО,Т 2,5
Тема 7. Наукові основи управління загальноосвітнім навчальним закладом	7	2			3	2	РП, ПС, Б, РІД, РІВ	УІО/ ПІО
Тема 8. Методична робота в школі	7	2	2		3		РП, ПС, Б, РІД	УІО/ ПІО, ПФО 2,5
Разом за змістовим модулем 2	56	14	14		24	4		17.5
Змістовий модуль 3. Історія педагогічної думки і освіти в східнослов'янських землях та зарубіжних країнах								
Тема 1. Предмет, завдання, джерела історії педагогіки й освіти. Розвиток педагогічних ідей стародавнього світу. Виховання в умовах первісного суспільства.	7	2			3	2	РП, ПС, Б, РІД	УІО/ ПІО, МСО
Тема 2. Теорія і практика виховання в період рабовласництва. Виховання й освіта в епоху Середньовіччя.	5		2		3		РП, ПС, Б, РІД	УІО/ ПІО, ПФО 2,5
Тема 3. Школа і педагогічна думка епохи Відродження (XIV –XVI ст.) і Реформації (XVI ст.). Педагогічна концепція Я.-А. Коменського.	7	2	2		3		РП, ПС, Б, РІД, РІВ	УІО/ ПІО, ПФО,Т 2,5
Тема 4. Розвиток англійської і французької школи і педагогічної думки в XVII –XVIIIст. Педагогічні ідеї Дж. Локка, К.-А. Гельвеція, Ж.-Ж. Руссо. Новаторство педагогічних ідей Я.А. Коменського	5	2			3		РП, ПС, Б, РІД, РІВ	УІО/ ПІО, ПФО,Т
Тема 5. Розвиток педагогічних ідей у країнах Західної Європи в добу Нового часу (кін.XVIII – XIX ст.) . Педагогічні погляди і діяльність Й. Г.	5	2			3		РП, ПС, Б, РІД	УІО/ ПІО, ПФО,Т

Песталоцці, Й. Гербарта, Ф. Фребеля, А. Дістервега, Р. Оуена, Ш. Фур'є									
Тема 6. Загальні тенденції розвитку освіти і педагогіки у Новітній час (кінець XIX - XX ст.) Педагогічна система Марії Монтессорі.	5		2			3		РП, ПС, Б, РІД, РІВ	УЮ/ ПЮ, МСК 2,5
Тема 7. Виховання і школа на українських землях в VII-XVII століття. Розвиток школи і педагогічної думки на українських землях кінця XVIII – початку XX століть	7	2				3	2	РП, ПС, Б, РІД	УЮ/ ПЮ, ПФО
Тема 8. Українська педагогічна наука XX – початку XXI століття	6	2	2			2		РП, ПС, Б, РІД, РІВ	УЮ/ ПЮ, ПФО, Т 2,5
Разом за змістовим модулем 3	47	12	8			23	4		10
Види підсумкових робіт (за потреби)									Бал
Модульна контрольна робота 1									20
Модульна контрольна робота 2									20
Модульна контрольна робота 3									20
ІНДЗ									-
Всього годин/Балів	150	40	32			68	10		100

*** Методи навчання**

Традиційні

за джерелом знань

– словесні: РП – розповідь, ПС – пояснення, Б – бесіда (ЕБ – евристична, РБ – репродуктивна, ВБ – вступна, ПтБ – поточна, ПдБ – підсумкова), І – інструктаж (ВІ – вступний, ПтІ – поточний, ПдІ – підсумковий), РП/К – робота з підручником/книгою, РІД – робота з інтернет-джерелами, РНМД – робота з навчально-методичними й науково-інформаційними джерелами, РІВ – робота з інструментами візуалізації (таблицями, схемами, інтелект-картами, інфографікою, картами часу і т. ін.);

– наочні: ІІ – ілюстрування, ДМ – демонстрування, СП – спостереження;

– практичні: РЗ/К – розв'язування задач/кейсів, ВПР – вправи (РВПР – репродуктивні, ПВПР – продуктивні, КВПР – конструктивні, ТВПР – творчі), ДР – дослідні роботи, ЗД – завдання, ЗВ – звіти

за характером пізнавальної діяльності студентів

ПІ – пояснювально-ілюстративні, РП – репродуктивні, ПВНМ – проблемний виклад навчального матеріалу, ЧП – частково-пошукові, ДС – дослідницькі

Інноваційні: ДС – дискусія, ДБ – дебати, ПФ – портфоліо, МД – моделювання, МШ – мозковий штурм, НВ – навчаючи-вчуся, ТШ – ток-шоу, КМ – кейс-метод, ПР – проєкт, КВ – вебквест, квест, КБ – кубування за Б. Блумом, РЗБ – ромашка запитань Б. Блума, ДЩ – двосторонній щоденник, МДН – методи дистанційного навчання, МЕН – методи електронного навчання, ММН – методи мобільного навчання, МЗН – методи змішаного навчання, МКН – методи кооперативного навчання.

**** Форми оцінювання:** усна (У), письмова (П).

**** Методи оцінювання:** УЮ/ПЮ – усне/письмове індивідуальне опитування, УФО/ПФО – усне/письмове фронтальне опитування, Т – тестування, МКР – модульна контрольна робота, МПК – метод програмованого контролю, МППВПр/ЗД – метод практичної перевірки вправ/завдань, МСК – метод самоконтролю, МСО – метод самооцінки.

5. Завдання для самостійного опрацювання

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Загальні основи педагогіки. Дидактика	21
	1.Предмет і завдання педагогіки. Методи науково-педагогічних досліджень 2.Розвиток виховання і формування особистості 3.Предмет і завдання дидактики 4.Поняття і сутність процесу навчання 5.Принципи навчання 6.Зміст освіти 7.Методи навчання 8.Форми організації навчального процесу 9.Позаурочні форми навчання 10.Контроль та оцінка навчальних досягнень школярів 11.Наукові основи управління загальноосвітнім навчальним закладом 12.Методична робота в школі 13.Передовий педагогічний досвід	
2.	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Теорія виховання. Школознавство	24
	1.Суть процесу виховання. Принципи виховання. 2.Методи виховання 3.Основні напрями виховання 4.Організаційні форми виховної роботи 5.Особистість і колектив 6.Сім'я і сімейне виховання в сучасному суспільстві	
3.	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Історія педагогічної думки і освіти в східнослов'янських землях та зарубіжних країнах	23
	1.Надайте педагогічний коментар висловлюванню Платона: "Виховання – це засвоєння гарних звичок". 2.Напишіть твір-мініатюру: "Педагогічні ідеали освіти та школи епохи Відродження". 3.Складіть розгорнуті анотації головних праць Г.С. Сковороди. 4.Підберіть дві-три книги або журнальні статті, які стосуються проблем впровадження народної педагогіки в навчально-виховний процес сучасної школи. 5.Надайте педагогічний коментар висловлюванню: "Школа дисциплінує розум, годує його різними думками, а думка керує і серцем і волею" (С. Русова) 6.Складіть словесний опис ідеалу українця, взявши за основу риси характеру, виділені в книзі Г.Г. Ващенка "Виховний ідеал".	
	Разом	68

IV. Політика оцінювання

Політика освітнього компонента. Оцінювання знань здобувачів освіти з ОК «Загальна педагогіка та історія педагогічної думки» здійснюється на основі результатів поточного і підсумкового контролю навчальних досягнень здобувачів освіти відповідно до

Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Завдання поточного контролю – перевірка навчальних досягнень здобувачів освіти. Завдання підсумкового модульного контролю – перевірка розуміння і засвоєння здобувачами освіти програмового матеріалу загалом, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання засвоєних знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми ОК тощо.

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою: 40 балів – поточне оцінювання, 60 балів – підсумкове оцінювання.

Поточний контроль здійснено під час проведення практичних занять і має за мету перевірку рівня підготовленості здобувачів освіти до виконання конкретної роботи. Поточний контроль реалізується в різних формах, зокрема усне опитування, захист проєктів, виступи на практичних заняттях, експрес-контроль, перевірка результатів виконання різноманітних індивідуальних науково-дослідних завдань, контроль засвоєння того навчального матеріалу, який заплановано на самостійне опрацювання здобувачем вищої освіти тощо. Максимальна кількість балів за кожну з форм роботи визначено у таблицях 2, 3 силабуса освітнього компонента. Результат самостійної роботи здобувачів освіти оцінюється на практичних заняттях із відповідної теми. За активність на заняттях здобувач освіти може додатково отримати до 20 % максимального поточного балу, однак при цьому сума поточних балів за семестр не повинна перевищувати 40 балів.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання здобувача освіти у формі обов'язкового складання екзамену.

Здобувачам освіти, які брали участь у роботі конференцій, семінарів, підготовці наукових публікацій, конкурсах студентських наукових робіт, тощо й досягли значних результатів, може бути присуджено додаткові (бонусні) бали, які зараховуються як результати поточного контролю з відповідного ОК:

- виступ із доповіддю на секційному засіданні конференції, участь у майстер-класі – 5 балів;
- проходження вебінарів, тренінгів, воркшопів та інших видів неформальної освіти в межах тематики освітнього компонента – до 5 балів (1 бал за 1 участь);
- підготовка наукової публікації у збірнику тез – 3 бали, у фаховому журналі – 5 балів;
- призове місце у II етапі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт – 20 балів (10 балів за наукову роботу, 10 балів за додатки до роботи (навчальні посібники, електронні та друковані матеріали)).

Порядок присудження додаткових балів затверджено на засіданні кафедри теорії і методики початкової освіти (витяг із протоколу засідання кафедри № 1 від 31.08.2023).

Політика щодо відвідування занять

Відвідування занять дає можливість отримати задекларовані загальні та фахові компетентності, вчасно та якісно виконати завдання.

Відвідування занять є обов'язковим. Якщо здобувач/здобувачка освіти відсутній/-я з поважних причин (хвороба, працевлаштування за фахом, навчання з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти, міжнародне стажування, технічна проблема й неможливість приєднатися до дистанційного заняття і т. ін.), він/вона може скласти викладачеві пропущений матеріал у день консультації викладача відповідно до графіка, затвердженого на засіданні кафедри теорії і методики початкової освіти.

Політика щодо деделайнів та перескладання

Перескладання будь-яких видів робіт, передбачених силабусом освітнього компонента, з метою підвищення підсумкової модульної оцінки не дозволяється.

Здобувач освіти може додатково скласти на консультаціях із викладачем ті теми, які

він пропустив/-ла протягом семестру (з поважних причин), таким чином покращивши свій результат рівно на ту суму балів, яку було виділено на пропущені теми.

Заборгованість із модуля повинна бути ліквідована здобувачем у позааудиторний час до початку підсумкового контролю з наступного модуля. Кінцевий термін ліквідації заборгованості з модульного контролю обмежується початком заліково-екзаменаційної сесії.

Повторне складання екзаменів допускається не більше як два рази з кожного освітнього компонента: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Політика щодо академічної доброчесності

Здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності відповідно до норм загальнолюдських та європейських цінностей, Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про запобігання корупції», Цивільного Кодексу України, Статуту Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- посилення на джерела інформації під час виконання мультимедійних презентацій, виконання проєктів, написання тез, виступів тощо;
- надання достовірної інформації про результати власної освітньої (наукової, методичної) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача освіти є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Списування під час контрольних та самостійних робіт, іспиту заборонені (зокрема, з використанням мобільних девайсів). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких фактів – реагування відповідно до [Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки](#).

Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених ОПП, за якою він навчається. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають і освітньому компоненту в цілому, і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, які передбачені програмою (силабусом) освітнього компонента. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, відбувається в семестрі, що передує семестру початку вивчення освітнього компонента, або першого місяця від початку семестру, враховуючи ймовірність непідтвердження здобувачем результатів такого навчання ([Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки](#))

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти під час аудиторних (практичних) занять .

К-сть балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень
2,5	Здобувач/здобувачка освіти засвідчив/-ла осмислене розуміння теоретичних і практичних положень, матеріал висвітлює правильно, чітко, логічно, послідовно. Здобувач/здобувачка освіти вільно оперує науковою термінологією, системно усвідомлює нові для нього/неї факти, поняття, терміни, аргументовано висловлює власну думку, використовуючи основну та додаткову літературу, матеріали вебінарів, тренінгів, досвід учителів початкових класів. Здобувач/здобувачка

	освіти володіє загальними та спеціальними компетентностями, уміє їх застосовувати в нестандартних педагогічних ситуаціях. Знання, вміння, навички, компетентності здобувача освіти/здобувачки освіти відповідають очікуваним результатам навчання.
2	Здобувач/здобувачка освіти володіє системними знаннями, вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, добре володіє термінологією, опрацював/-ла основну та додаткову рекомендовану літературу, уміє аналізувати, встановлювати суттєві зв'язки між явищами та фактами, наводити власні приклади, робити висновки. Відповідь в цілому логічно обґрунтована, повна, проте наявні окремі несуттєві помилки, неточності. Практичні завдання виконано на достатньому рівні.
1,5	Здобувач/здобувачка освіти виявляє часткове розуміння основних положень теоретичного матеріалу, нездатний/-а до обґрунтування та аргументації відповіді, недостатньо володіє категорійним апаратом, не використовує додаткову літературу. Практичні завдання виконано, проте наявні помилки, неточності.
1	Здобувач/здобувачка освіти має фрагментарні знання, здатний/-а відтворити меншу частину навчального матеріалу, під час відповіді припускається суттєвих фактичних помилок. Практичні завдання виконано, проте наявна значна кількість помилок і неточностей.
0	Здобувач/здобувачка освіти не володіє навчальним матеріалом, не розуміє змісту теоретичних питань і практичних завдань.

V. Підсумковий контроль

Форма контролю: екзамен, усний або письмовий (тестування).

Питання до екзамену

1. Визначення педагогіки, її предмета, основних категорій. Назвіть чинники, що підтверджують складність педагогіки як науки.
2. Галузі педагогічної науки. Обґрунтуйте зв'язок педагогіки з іншими науками.
3. Основні етапи розвитку педагогіки.
4. Методи наукових досліджень у педагогіці. Наведіть варіанти їх застосування у вивченні мотивів навчання учнів.
5. Етапи науково-педагогічного дослідження. Проілюструйте їх на прикладі вивчення інтересів учнів підліткового віку.
6. Поняття «особистість», «індивідуальність», «розвиток», «соціалізація особистості дитини».
7. Чинники впливу на розвиток і соціалізацію особистості. Взаємозв'язок між ними.
8. Визначення поняття дидактики, її основних категорій.
9. Закон України «Про освіту», Концепція «Нова українська школа» про суттєві характеристики сучасного освітнього процесу.
10. Сутність суб'єкт-об'єктної і суб'єкт-суб'єктної моделей взаємодії учасників освітнього процесу.
11. Компоненти освітнього процесу.
12. Функції освітнього процесу. На конкретних прикладах проаналізуйте особливості їх реалізації.
13. Поняття про процес навчання. Характеристика структурних компонентів навчального процесу.
14. Функції процесу навчання, їх взаємозв'язок. На прикладі одного з уроків іноземної мови (тема та клас – за вибором студента) визначте виховну та розвивальну цілі уроку.
15. Рушійні сили процесу навчання. Мотивація навчальної діяльності школярів.
16. Закономірності та принципи навчання.
17. Шляхи реалізації принципів науковості та доступності у навчанні.

18. Принципи наочності, систематичності та послідовності у навчанні. Умови їх реалізації у практичній діяльності вчителя.
19. Принцип свідомості й активності учнів у навчанні. Шляхи його реалізації у процесі навчання.
20. Принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів у процесі навчання. Шляхи його реалізації.
21. Характеристика основних етапів (ланок) засвоєння навчального матеріалу.
22. Зміст освіти в закладі загальної середньої освіти, його інваріантний і варіативний складники.
23. Освітня програма. Навчальний план, навчальні програми, підручники, посібники. Пріоритетні напрями реформування змісту освіти в середній школі.
24. Державний стандарт загальної середньої освіти; його структура, характеристика складників.
25. Структура та форми організації профільного навчання в Україні згідно із Законом України «Про освіту» (зі змінами).
26. Поняття про методи, прийоми, засоби та форми організації навчання.
27. Методи навчання, їх класифікація. Прийоми, засоби навчання.
28. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності учнів. Умови їх ефективного застосування.
29. Методи стимулювання та мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів різних вікових категорій. Умови їх ефективного застосування.
30. Методи контролю та самоконтролю в навчанні. Вимоги до їх ефективного використання.
31. Засоби навчання, умови їх ефективного використання. Охарактеризуйте засоби навчання, які стимулюють інтерес учнів до навчання. Розкрийте умови, від яких залежить ефективність їх застосування.
32. Умови оптимального вибору методів навчання. Наведіть приклади з практики роботи педагогів-новаторів.
33. Розкрийте поняття «форми організації навчання». Охарактеризуйте основні з них.
34. Основні засади класно-урочної системи навчання. Її переваги та недоліки, доповнення та модифікації в сучасних умовах.
35. Урок як основна форма організації навчання в середній школі.
36. Дидактичні, організаційні, психологічні, виховні та гігієнічні вимоги до сучасного уроку
37. Типи та структура уроків.
38. Зміст та етапи підготовки вчителя до уроку.
39. Домашня самостійна робота школярів. Шляхи оптимізації домашньої навчальної роботи.
40. Педагогічні вимоги до контролю знань, умінь і навичок учнів.
41. Види, методи та форми контролю й оцінювання результатів навчання учнів. Визначте шляхи підвищення об'єктивності оцінювання з іноземної мови.
42. Оцінювання результатів навчання учнів, його функції.
43. Сутність компетентності учня. Основні групи компетентностей і наскрізні уміння згідно із Законом України «Про освіту» і Концепцією «Нова українська школа».
44. Рівні результатів навчання учнів, бали та їх загальні критерії.
45. Поняття про виховний процес, його структура та особливості.
46. Сутність процесів самовиховання та перевиховання, їх зв'язок з процесом виховання.
47. Рушійні сили та закономірності виховного процесу.
48. Основні принципи виховання згідно з Національною програмою виховання дітей та учнівської молоді в Україні.
49. Завдання та зміст морального виховання учнів. Запропонуйте тему та опишіть методику підготовки і проведення бесіди на морально-етичну тему .

50. Зміст, мета, завдання та шляхи формування фізичної культури школярів.
51. Завдання та зміст правового виховання учнів. Закон України «Про освіту» про права та обов'язки школярів.
52. Формування наукового світогляду як мета та завдання розумового виховання учнів.
53. Система формування художньо-естетичної культури школярів. Зв'язок з іншими напрямками виховання в сучасних умовах.
54. Зміст і форми організації розумового виховання школярів. Умови виховання культури розумової праці.
55. Поняття про систему та технологію, методи, прийоми, засоби та форми організації виховання. Класифікація методів виховання.
56. Умови оптимального вибору методів виховання. Наведіть приклади з практики педагогів-новаторів.
57. Засоби та найбільш ефективні форми профорієнтаційної роботи в школі. Запропонуйте тему та методику підготовки і проведення класної години з профорієнтаційної проблематики.
58. Методи організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки, умови їх ефективного застосування.
59. Опишіть методику підготовки та проведення колективної творчої справи (КТС) за визначеною Вами темою.
60. Охарактеризуйте методи формування свідомості учнів та умови їх ефективного застосування.
61. А. С. Макаренко про умови їх ефективного застосування.
62. Педагогічні умови ефективного застосування методів стимулювання діяльності та поведінки учнів.
63. Система організації позакласної роботи. Масові, групові (гурткові) та індивідуальні форми виховної роботи.
64. Професійно-педагогічні вимоги до особистості класного керівника, його права та обов'язки.
65. Основні напрями діяльності класного керівника.
66. Технологія організації диспуту як форми організації виховання. Оберіть тему диспуту, обґрунтуйте її вибір з точки зору актуальності та доцільності. Опишіть структуру методичної розробки диспуту.
67. Структура плану виховної роботи класного керівника. Охарактеризуйте порядок складання та зміст такого плану на семестр (клас – за вибором студента).
68. Особливості змісту, методів і засобів сучасного сімейного виховання.
69. Основні напрями та форми організації спільної роботи школи та сім'ї з виховання дітей.
70. Система роботи школи з батьками учнів. Складіть план підготовки та проведення батьківських зборів класу (тема – за Вашим вибором).
71. Педагогічна майстерність учителя. Характеристика складників педагогічної майстерності.
72. Внутрішня техніка вчителя, її характеристика. Способи виховання внутрішньої техніки.
73. Зовнішня техніка вчителя. Структура невербальних засобів комунікації.
74. Сутність педагогічного спілкування як виду професійної діяльності вчителя. Його особливості, функції та стилі. Наведіть приклади оптимальних стилів спілкування.
75. Види педагогічного спілкування. Психологічний портрет особистісно орієнтованого вчителя.
76. Школознавство як розділ педагогіки. Принципи управління сучасною школою. На прикладі двох (на вибір) принципів визначте умови їх ефективного реалізації в реальній практиці закладів загальної середньої освіти.
77. Мета і пріоритетні напрями розвитку освіти в Україні на сучасному етапі.
78. Педагогічна рада школи, її склад та повноваження.

79. Права і повноваження директора школи, його взаємовідносини з органами шкільного самоврядування. Схарактеризуйте методи та форми організації роботи директора школи з педагогічним колективом.
80. Учніське самоврядування в умовах сучасної школи. Наведіть можливу модель учнівського самоврядування.
81. Організація методичної роботи в школі, її зміст і форми організації.
82. Планування роботи школи. Види планів. Шкільна документація і практика виховання
83. Виникнення організованих форм виховання. Виховання і школа країн Стародавнього Сходу.
84. Виховання і навчання в античному світі Середземномор'я. Педагогічні погляди стародавніх грецьких і римських філософів.
85. Виховання й освіта в Європі в період феодалізму. Головні типи шкіл. Виникнення перших університетів.
86. Школа і педагогічна думка епохи Відродження.
87. Педагогічна система Я.-А. Коменського.
88. Педагогічні погляди Ж.-Ж. Руссо і Д. Локка.
89. Внесок Й. Песталоцці, А.-Ф. Дістервега, І.-Ф. Гербарта в теорію та практику навчання і виховання.
90. Перші школи в Київській Русі. Найдавніші пам'ятки педагогічної думки.
91. Братські школи – осередки національної освіти і культури в Україні кінця ХVІХУІІ ст.
92. Школа Запорозької Січі. Сутність і специфіка козацької педагогіки.
93. Виникнення та діяльність Харківського, Київського, Одеського університетів.
94. К. Ушинський – видатний український педагог та просвітитель.
95. Освітня діяльність і педагогічні погляди Софії Русової.
96. Освітня справа в Україні в період державного відродження (1917-1920).
97. Виховний ідеал Григорія Ващенко.
98. Педагогічна система А. Макаренка.
99. Освітня діяльність і науково-педагогічна спадщина В. Сухомлинського.

VI. Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітнього компонента

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	Необхідне перескладання

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна література

1. Antoniuk, V. Z., Alendar, N. I., Bartkiv, O. S., Honcharuk, O. V., Durmanenko, O. L.

- (2021). Axiological approach in professional pedagogical education. *Linguistics and Culture Review*, 5(S4), 687-699 Web of Science
2. Бартків О.С. Основи педагогічної майстерності вихователя ЗДО : навч.- метод. рекомендації. Луцьк, 2020. 97 с.
 3. Бартків О.С. Фрейм як спосіб візуалізації змісту навчального матеріалу з педагогіки. *Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки*. 2019, № 2. С.7-15 (у співавт. з Смалько О.).
 4. Бартків О.С. Елементи дистанційного навчання в процесі вивчення курсу «Методика виховної роботи». *Педагогічний часопис Волині : науковий журнал*. Луцьк, СНУ ім. Лесі Українки, 2020. 1(12). 130с. С. 56-61.
 5. Гончарук О.В. Специфіка формування компетентності педагогічного партнерства у майбутніх учителів початкових класів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки :реалії та перспективи : зб.наук. праць*. Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова,2022.Вип.88.С.66-71.Index Copernicus.
 6. Гончарук О.В. Формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя Нової української школи .*Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2023. Вип. 93. С.34-38.
 7. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. [Електронний ресурс]. Режим доступу : [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)
 8. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : посібник .2-ге вид., допов.Київ : Академвидав, 2012.352 с.
 9. Досяк І. М. Нестандартні уроки з використанням інноваційних технологій. 1–4 класи / І. М. Досяк. – Харків : Основа, 2007. – 160 с.
 10. Дубасенюк О. А. Практикум з педагогіки : навч. посіб. Київ : ІСДО, 1996. 432 с.
 11. Закон України «Про освіту». *Освіта України : нормативно-правові документи : зб. нормат. док. К. : Міленіум, 2017.*
 12. Зайченко І. В. Педагогіка. Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Освіта України, 2006. С. 410–415.
 13. Інновації у виховних системах [Електронний ресурс] / Режим доступу :<http://osvita.ua/school/method/upbring/1420/>
 14. Інноваційні технології навчання: навч. посібн. для студ. вищих техн. навч.закладів / [Кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х.Ш.; наук. ред. Арістова А.В.; упорядн. словника Волобуєва С.В.]. К. : НТУ, 2017. 172 с.
 15. Інноваційні педагогічні технології : посібник/ за ред.. О.І.Огієнко. Київ, 2015. 314с.
 16. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: навч. посібник. К. : Вища шк., 1997. 368с.
 17. Кондрашова, Л.В., Лаврентьєва, О.О., Зеленкова, Н.І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі: навч. посіб. Кривий Ріг : КДПУ, 2008 187 с
 18. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.poltvaculture.gov.ua/>
 19. Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку позашкільної освіти на період до 2021 року та інших нормативних документах [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf
 20. Кремень В. Г. Енциклопедія освіти.К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040с.
 21. Кузьмінський А. І. Технологія і техніка шкільного уроку : навч. посіб. Київ : Знання, 2010. 335 с.
 22. Методика виховної роботи. Практикум : навч.-метод. посіб. для студ. пед. унів / кол. авт.; ред. О.О. Лаврентьєва. Кривий Ріг : КДПУ, 2011. 102 с.
 23. Основи педагогіки та інноваційні технології у вищій школі : навч. посіб. для аспірантів (денна та вечірня форми навчання) / Укладач Л.І.Васецька. Запоріжжя : [ЗДМУ], 2018. 169 с
 24. Пріма Р.М., Гончарук О.В., Пріма Д.А., Рославець Р.М. Цифровізація освіти – тренд, стратегія й виклик часу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*.

2023. №3(127). С.156-162

25. Прокопів Л. Інноваційні технології навчання і виховання у ВНЗ: навч.метод.посіб. Івано-Франківськ, 2017 166 с.
26. Твердохліб Т. С. Педагогічна майстерність класного керівника в організації виховної роботи: навч.-метод. посіб. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. 156 с.
27. Чепіль М. М. Педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2012.224 с.
28. Ярошук Л. Теорія та методика виховання: навч. посібн. Бердянськ, 2019.400с.

Додаткова

1. Андрущенко В. П. Особистісно орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах : колективна монографія / К. : Педагогічна думка, 2008. 256 с.
2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання – нова освітня філософія. Позакласний час. 2019. № 4. С. 42–54.
3. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки [Текст] : навч. посіб. К. : Знання, 2018. 566с.
4. Гніденко М. П. Новий підхід до педагогічного процесу в умовах інформатизації. Вісник Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій. 2012. № 3. С. 61–66.
5. Гончаренко С. Методологічні особливості наукових поглядів на педагогічний процес. Шлях освіти. 2012. № 4. С. 2-10.
6. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 376с.
7. Гончарук О. В. Формування основ духовності молодших школярів у процесі дозвіллевої діяльності. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. Вип. 1. С. 37–43.
8. Макаренко А. С. О вихованні. Москва : Политиздат, 1990. 414 с.
9. Мислєдїяльнїсна педагогіка - теорія і практика. Відкритий урок. Розробки. Технології. Досвід. 2019. № 3. С. 16-17.
10. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (Указ Президента України № 344/2013 від 25 червня 2013 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://pon.org.ua/novyny/2446-nacionalna-strategiya-rozvitku-osviti-v-ukrayini.html>
11. Організаційні форми виховної роботи [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://studentam.net.ua/content/view/2308/85/>
12. Педагогічна мудрість віків [Текст] : навч. посіб. / уклад. : В. Омеляненко, А. Кузьмінський. К. : Знання, 2019. 411 с.
13. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика. К. : [б. и.], 2002. 136 с.
14. Сухомлинський В. О. Духовний світ школяра : вибрані твори : в 5 т. Т. 1. К. : Рад. шк., 1976. С. 3-283.
15. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу : вибрані твори : в 5 т. Т.4. К. : Рад. шк., 1976. Т. 1. С. 401–637.
16. Сухомлинський В.О. Народження громадянина : вибрані твори у 5 т. Т. 1. К. : Рад. шк., 1997. 670 с.
17. Сухомлинський В. О. Праця – основа всебічного розвитку людини : вибрані твори : в 5-ти т. Т. 5. К. : Рад. шк., 1977. С. 145–160.
18. Сухомлинський В.О. Павлиська середня школа : вибрані твори : в 5 т. Т. 4. – К. Рад. шк, 1977. С. 7–393.
19. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості. Вибрані твори : в 5-ти т. Т. 1. К. : Рад. шк., 1976. С. 55–209.
20. Сухомлинська О.В. Теоретичні проблеми виховання і діяльність позашкільних закладів. Початкова школа. 2015. № 1. С. 28–30.
21. Сухомлинська О. Колектив і особистість у контексті філософії освіти. Шлях освіти. 2017. № 4. С. 2-5.
22. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : у 2т. К. : Рад. шк.. 1983. 489 с